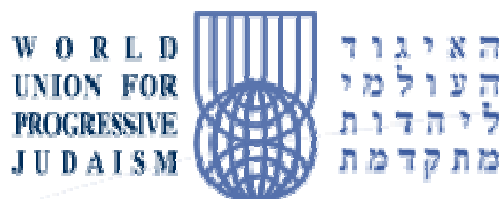

5777

Torah from Around the World

Bedenk altijd: vreugde is niet iets bijkomstigs in je spirituele zoeken. Het is van levensbelang.

Rabbi Nachman van Bratzlav

Sjabbat 6 oktober 2016 / 6 tisjri, Sjabbat Sjoewa, Wajelech, Dewariem 31:1 - 10

Tanach: blz. 414 - 417

Haftara: Hosjea 14:2 - 10; JoEl 2:15 - 27

Tanach: blz. 1157 - 1158; 1160 - 1163

Commentaar: Rabbijn dr. Reuven Firestone, Regenstein, Hoogleraar Middeleeuws Jodendom en Islam aan de Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

[Over inkeer en het zoeken naar vrede](#)

[boven en beneden](#)

„Hierop ging Mosjé (*wajelech*) en sprak deze woorden tot heel Israël.”

(Dewariem/Deuteronomium 31:1). Deze opening markeert het begin, niet alleen van de parasja, maar ook van de lange beschrijving van de dood van Mosjé, die pas is afgesloten aan het einde van de Tora, twee sidrot verder. De traditionele commentatoren merkten een ongebruikelijke manier van spreken op. Gewoonlijk geeft de Tora: „En Mosjé sprak.” Alleen op deze plaats wordt gezegd: „En Mosjé *ging* en sprak...”

Deze parasja wordt in de Tora-leescyclus vaak gecombineerd met de voorgaande, Nitzaviem.

Maar als hij alleen gelezen wordt, zoals dit jaar, wordt hij gelezen op de Sjabbat die meteen aan

Jom Kippoer voorafgaat. Hij wordt daarom altijd gelezen met een speciale *kavana* of ‘spirituele intentie’ met betrekking tot de heiligste dag in de joodse kalender.

De rabbijnen uit de Oudheid waren voortreffelijke tekstcritici. Sommige moderne geleerden, zoals Susan Handelman (de schrijfster van het goed ontvangen boek *Slayers of Moses: The Emergence of Rabbinic Interpretation in Modern Literary Theory*, uitg. SUNY Press, Albany, NY, 1983), stellen zelfs dat de moderne literatuurtheorie diepgaand is beïnvloed door de wijsheid van het rabbijnse denken. Soms lijken de observaties van de rabbijnen op het eerste gezicht nogal vergezocht. Maar de rabbijnen toonden een grote alertheid voor aspecten van het taalkundige en literaire karakter van de Tora; daar wisten zij diepe en belangrijke lessen uit te halen.

„*Wajelech Mosjé*”, „Mosjé ging..” Eerst vragen zij: „Waar ging hij naar toe?” De meesten antwoorden dat Mosjé naar elke legerplaats van elke stam ging om zijn boodschap persoonlijk over te brengen aan alle Israëlieten. Mosjé, 120 jaar oud en niet ver verwijderd van de dood, staat er desondanks op om naar elk tentenkamp te gaan in het grote Israëlitische kampement. Wat kan zijn boodschap zijn geweest?

De grote Spaanse rabbijn Abraham ibn Ezra (dd. 1167) geeft als mogelijkheid dat het zijn bedoeling was om elke individuele stam te bezoeken om hen ervan te verzekeren dat zijn dood niet betekende dat de gemeenschap zonder leider zou achterblijven. Want Jehosjoea zou de leiding overnemen en door God op dezelfde manier worden geleid als Mosjé was geleid. In niet-democratische gemeenschappen (en soms zelfs in democratische gemeenschappen!) is de periode waarin het leiderschap wordt overgedragen een periode van grote onzekerheid, angst en gevaar. Het kan een periode van destabilisatie en geweld zijn. Dus ging Mosjé naar elke stam om hen er van te verzekeren dat de nieuwe leider zich de belangen van heel het volk ter harte zou blijven nemen. (zie Abraham ibn Ezra over Dewariem 31:1)

Rabbi Joseph Teomim van Lemberg (dd. 1192) onderstreept dat elke aspect van de taak van een leider gericht moet zijn op het dienen van het volk. Hij zag Mosjé als een voorbeeld van de hoogste vorm van de *tsaddik* (een rechtvaardig individu), wiens arbeid niet gedaan wordt ter meerdere eer en glorie van hemzelf, op welke manier dan ook, maar slechts gericht is op dienstbaarheid. Zelfs in zijn laatste uren ging Mosjé van thuis weg naar elke legerplaats afzonderlijk om de Tora over te brengen aan heel Israël (*No'am Megadim in Itturei Torah*,

Hebreeuwse red., vol. 5, samengesteld door Aharon Yaakov Greenberg, uitg. Yavneh, Tel Aviv, 1995, blz. 115).

Een van de interessantste commentaren op deze minieme tekstuele onregelmatigheid is van rabbijn Ephraïm Luntschitz, die bekend staat als de *Kli Yakar*, vanwege zijn populaire Tora-commentaar met dezelfde naam (dd. 1619). Hij was de opperrabbin van Praag. Nadat hij dodelijk ziek werd op vijftigjarige leeftijd, nam hij een gelofte op zich, dat als hij de ziekte zou overleven hij een commentaar zou schrijven op de Tora. Hij was er een jaar na zijn herstel mee klaar. *Kli Yakar* betekent ‘het kostbare kleinood’, een naam die ontleend is aan een uitspraak in Spreuken, „Al heeft iemand goud en een menigte bloedkoralen, - het kostbaarste kleinood zijn lippen met kennis.” (Spreuken 20:15). Zijn commentaren hierin zijn inderdaad kostbaar als we Jom Kippoer naderen. (zie Sheldon Lewis, *Torah of Reconciliation*, uitg. Gefen, Jeruzalem, 2012)

Veel mensen lijden aan een ziekte van de ziel, zegt hij, maar zij zien die niet in zichzelf, zodat zij niet naar een wijze genezer kunnen gaan om hen te helpen deze toestand te overwinnen. Zij hebben iemand nodig om hen te helpen, iemand die kan spreken tot hun hart en hen kan brengen tot de introspectie die nodig is om hun zwakheid en hun ongelukkig zijn te overwinnen. „En Mosjé ging” betekent dat „hij van tent naar tent ging, naar ieder van de Israëlieten, en ‘deze woorden’ sprak tot diens (of haar) hart – dat wil zeggen, hij sprak woorden van inkeer (...)” om hen te helpen bij hun eigen weg naar inkeer. (Commentaar op Dewariem 31:1)

Hij vervolgt: „Of misschien is [Mosjé’s ‘gaan’ – *wajelech*] een kwestie van [het zoeken] van *sjalom*. Want volgens de interpretatie der wijzen [in Midrasj *Wajikra Rabba* 9:9] betekent het vers ‘Mijd het kwade, doe wat goed is, streef naar vrede, jaag die na’ (psalm 34:15) dat het bewerkstelligen van vrede anders is dan de andere geboden en verboden. Want voor de andere mitswot geldt (...) dat men verplicht is ze [alleen] na te leven als de situatie waarop ze betrekking hebben zich voordoet, maar men is niet verplicht ze ‘na te jagen’. Maar ten aanzien van het bewerkstelligen van vrede is men verplicht die na te jagen.” Het is ons niet toegestaan eenvoudigweg te wachten en erop te hopen dat de vrede zal aanbreeken. We zijn verplicht de vrede na te jagen, die actief na te streven.

Luntschitz tekent aan dat de mitswa om vrede na te jagen betrekking heeft zowel op vrede tussen mensen (*ben adam le'chawero*) als op vrede tussen mensen en God (*ben adam leMakom*). Men moet de vrede tussen mensen najagen omdat de *condition humaine* (de gesteldheid van de mens, red.) zodanig is dat we niet gemakkelijk schuld bekennen. We moeten streven naar verzoening. Als we daar niet extreem hard voor werken, zal die niet plaatsvinden. Toegeven dat men een rol heeft in een conflict is een daad van *tesjoewa*, inkeer. In de Babylonische Talmoed, *Yoma* 85b, heet het: „Groot is tesjoewa, want zelfs als één individu deze [werkelijk] verwezenlijkt, vergeven [de hemelen] de hele mensheid, zoals is gezegd (Hosjea 14:5): ‘Ik zal hen genezen van hun afkerigheid, Ik zal hen ongedwongen liefhebben, want afkeren zal zich van hen Mijn toorn.’” De wijzen uit de Talmoed merkten op dat in het vers in Tanach zowel enkelvoud als meervoud wordt gebruikt. Het meervoudige ‘hen’ in het vers refereert aan God die de kwelling van de hele wereld geneest, terwijl het enkelvoudige ‘hem’ refereert aan de diepe en waarlijke inkeer van een enkel individu. Een persoon die volledig zijn schuld toegeeft, heeft Gods woede doen wegdraaien van *hem* die de hele wereld heeft vergeven.

Op dezelfde manier moet men vrede met God zoeken. Dat maakt ook deel uit van de mitswa, zegt Luntschitz, en hij baseert zich daarbij op Jesaja 57:19: „(...) vrede, vrede!, voor wie ver weg is en wie nabij is, heeft gezegd de Eeuwige (...)” Als we de ruimte van Jom Kippoer betreden, zegt hij, behoort men deze observatie in overweging te nemen. Men moet de vrede tussen zichzelf en de eigen God net zo najagen als men de vrede najaagt tussen zichzelf en een ander mens. Dat is de betekenis van de unieke formulering: „Mosjé ging en sprak deze woorden tegen heel Israël.” Hij ging achter hen aan – hij joeg hen na – om hen op te wekken om onderling vrede te maken en tussen henzelf en God. Beide worden aangeduid in „En Mosjé ging en sprak deze woorden (...)” Sprak welke woorden? De woorden die werden gesproken, zei Luntschitz, zijn de woorden van *tesjoewa*, gericht zowel op God als tegenover de naaste. Want naar beide wordt door Hosjea (14:3) verwezen als hij zegt: „Neem goede woorden met u mee en keert terug tot de Eeuwige; zegt tot hem: alle ongerechtigheid kunt gij wegdragen: neem wat goed is aan, dan zullen wij betalen met de vruchten van onze lippen!”

Het Hebreeuwse woord voor ‘terugkeer’ is *sjoewoe*, hetzelfde woord waarvan het woord *tesjoewa*, ‘inkeer’, is afgeleid. Luntschitz leest de tekst dus als een ferme aansporing: Wees als Mosjé. Neem woorden van vrede met je mee om je te verzoenen met je naaste. Jaag de vrede na,

want dat zal ook verzoening met de Eeuwige brengen, het doel van inkeer op Jom Kippoer. En - zo zouden we er aan kunnen toevoegen - verzoening met de Eeuwige betekent verzoening met onszelf en met de Eeuwige vonk die in ons aanwezig is en die het licht voor ons doet schijnen over de mogelijkheden van compassievolle inkeer.